

Güç Dengeleri ve Enerji: Amerika, Rusya, Çin ve Orta Doğu / Balance of Power and Energy: America, Russia, China and the Middle East

Daniel Yergin, Yeni Harita: Enerji İklim ve Uluslar Çatışması, Nora, 2022, 503s.

Güldenur Çetin^a

^a Doç. Dr., İstanbul Ticaret Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İktisat Bölümü, İstanbul, Türkiye.
E-posta: gadiguzel@ticaret.edu.tr

Enerji devletlerin ve yaşamın devamlılığı için zorunlu bir araç, bir ihtiyaçtır. Özellikle küreselleşen dünya, artan üretim, hızlı nüfus artışı gibi çok sayıda unsur enerji ihtiyacının da hızla artmasına sebep olmaktadır. Bu nedenledir ki enerji ithalat içerisinde de önemli bir paya sahiptir. Enerji ithal eden ülkeler açısından ödemeler dengesi üzerinde negatif bir etkiye sebep olan enerji, ihraç eden ülkeler için aynı etkiye sahip değildir. Öyle ki enerji ihraç eden ülkeler için çok önemli bir zenginlik kaynağı olmasının yanı sıra, siyasi bir güç unsuru olma görevini de yerine getirmektedir. Bu perspektiften bakıldığında, belki de dünyanın yeniden şekillenmesine sebep olacak kadar büyük bir güç olduğunu anlayabilmek ve ifade edebilmek daha kolay olacaktır. Bu görüşten yola çıkıldığında, enerjinin kaynak sahibi ülkeler açısından yeni dünya yapısı olarak tanımlayabileceğimiz küresel sistem içerisinde ülkelere daha güçlü bir konum ve daha iyi bir ekonomik etki sağladığını söylemek de mümkün olacaktır. Bu düşünce ise akabinde “enerji için farklı tip güç savaşlarının ve güç gösterilerinin temelinde enerji sahipliğinden kaynaklanan baskınlık yatmaktadır” yorumunu dile getirmeyi mümkün kılmaktadır. Daniel Yergin de “Yeni Harita: Enerji İklim ve Uluslar Çatışması” isimli kitabında enerji, iklim ve uluslar çatışması kavramlarını ele almakta; bu iki kavramın uluslar üzerindeki etkilerinin yanı sıra ekonomik büyüme ve sürdürülebilirlik kavramları da ilişkisel olarak incelemektedir.

Daniel Yergin, Yale Üniversitesinden Lisans ve Cambridge Üniversitesinden doktora derecelerine sahiptir. Yazar, Yale Üniversitesinde The New Journal’ı kurmuştur ve kendisi S&P Global’in Başkan Yardımcısı ve CERAWEEK’in başkanıdır. Yergin’in Pulitzer Ödülü’ne layık görülen Petrol isimli kitabı oldukça popülerdir. Bunun yanı sıra 2014’te

Atıf: Çetin, G. (2024). Güç dengeleri ve enerji: Amerika, Rusya, Çin ve Orta Doğu [D. Yergin’in “Yeni harita: enerji iklim ve uluslar çatışması” adlı eserinin değerlendirmesi. *EnergyTR*, 1(2), 181–189. <https://doi.org/10.65552/energytr.2024.1.2.006>

Başvuru: 21.08.2024 **Kabul:** 22.10.2024

Hindistan Başbakanı tarafından kendisine “Yaşam Boyu Başarı Ödülü” verilmiştir ve ABD Enerji Bakanlığı tarafından da ilk “Enerji Güvenliği James Schlesinger Madalyası” verilmiştir. Yergin enerji konusunda son derece yetkindir.

Yergin’in kitabının Türkçeye çevirisi Oya Özaltın tarafından yapılmıştır. Kitap 2022 yılında Nora Kitap’tan çıkmıştır. Çalışma 6 ana bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın bölümleri aşağıdaki gibidir:

- Amerika’nın Yeni Haritası
- Rusya’nın Haritası
- Çin’in Haritası
- Ortadoğu’nun Haritaları
- Yol Haritası
- İklim Haritası

Kitabın temel konusu jeopolitika ve enerji alanındaki mühim değişikliklerle birlikte yeniden şekillenen küresel haritadır. Çalışmanın her bir ana bölümü aslında jeopolitika, enerji ve iklim konularının dünya düzenini şekillendirmede ne kadar etkin ve önemli rol oynadıklarını gözler önüne sermektedir.

Kitabın ilk bölümü olan ve ülkelere ayrılan diğer bölümlerden başlık olarak farklı olmasıyla da dikkat çeken bölüm Amerika’nın Yeni Haritası’dır. Bölümde Amerika haritası “yeni” ifadesiyle nitelenmiştir. Bu bölümde özellikle sadece Amerika için değil tüm dünya için bir değişim rüzgârı başlatan ve hatta yazarın ifadeleri ile dünya enerji piyasasını alt üst eden kaya gazı devriminden bahsedilmektedir. Kaya gazı enerji kaynağının 21. yüzyıldaki en ehemmiyetli enerji buluşlarından sayıldığı ifade edilen bu bölümde enerji üretiminde geline konuma değinilmektedir. Amerika’ya atfı yapılan ilk ana bölümün içerisinde 8 temel bölüm yer almaktadır. İlk temel Gaz Adam isimli kısımdır. Yazar burada kaya gazı devriminin başlangıcını ve petrol ve gaz fiyatlarının Asya Finansal Krizi sonrası yaşadığı düşüşü açıklayarak bölüme başlamaktadır. George Mithcell’in yaklaşımı ve Mithcell Enerji Firmasının kuruluş ve gelişimi için yapılan betimlemeler ve anlatım oldukça dikkat çekicidir. Enerjiyi temin edebilmek adına kaynağa olan yolculuğu ve yolculukta Mitchell’e eşlik edenleri, yeni bulunan ve ilk etapta “su kırma” olarak adlandırdıkları ancak daha sonra “kaygan su kırılması” adını alan yöntemi ve yöntemin getirilerini açıklamaktadır. Mithcell’in şirketinin bu kaynağa ulaşma yöntemini diğer kuyulara uyarlaması ve sermaye ihtiyacı sebebiyle yaşanan süreç, Mithcell’in pes etmemesi ve beraberinde elde edilen gazın iki katına çıkması şirketin dikkat çekmesini sağlamıştır. Şirket en nihayetinde Devon Energy’nin dikkatini çekmiştir. Yergin süreci ve konu içerisindeki kronolojik geçişi oldukça merak uyandıran ve etkin bir dille aktarmaktadır. Tabii bu anlatımın aktarılmasında çevirinin gücü de son derece mühimdir. Bölüm içerisinde süreci yansıtan diyaloglara yer verilmesi, adeta okurken çalışmanın içerisinde yer alınmışçasına bir hissiyat oluşturmaktadır okuyucuda. Aslında çalışmada yer alan ve Devon CEO’su Nichols’e ait sözler çalışmada Amerika’ya ayrılan bölümü de niteler özelliktedir: “Asla tek bir keşif anı olmadı, teknolojimiz ilerledikçe birçok küçük keşif anı yakaladık”.

İlk ana olan ve Amerika'yı konu alan bölümün ikinci temel bölümü ise Kaya Petrolünün Keşfi başlığı altında toplanmaktadır. Bu bölümün temel sorusu gaz elde edilen yoğun kayadan petrol çıkarılıp çıkarılamayacağı olmuştur. 1980'lerde başlayan petrol arayışından yola çıkılan bölümde 2021 yılında gerçekleştirilen ilk başarılı yatay şeyl kuyusu sondajına kadar geçen süreç aydınlatılmaktadır. Üçüncü başlık Bana On yıl Önce Deseydiniz ki... Üretim Rönesansı'dır. Bu bölümde ABD doğal gaz üretimindeki gelişmeler, şeyl'in gelir getirmenin yanı sıra sebep olduğu tartışmalar ve ABD'nin dünya ekonomisinde rekabet gücüne etkileri ele alınmaktadır. Bölümde IHS, Jeff Meyer ve Amerikan Chemistry Council'a da atıf yapılarak sürecin ekonomik boyutu ele alınmaktadır.

4. temel bölüm Yeni Gaz İhracatçısı başlığı altında yer bulmuştur ve bu bölümde Charif Souki'nin süreci anlatılarak konu açıklanmıştır. Özellikle şahıs tasviri ve konuya yaklaşım arasında ilişki kurulması konunun anlaşılması açısından büyük etki sağlamaktadır. Bu bölümde de süreç içerisinde yer bulan diyalogların bölüme taşınmış olması, Katar'a yapılan atıf ve süreçteki durumunun açıklanması, Trump yönetimi ile LNG'nin ticari tartışma aracı haline gelmesi ve Trump'ın Rusya ve Çin ile ilgili sözleşlere yer verilmesi dönemin koşullarının açıklanmasını daha etkin kılmaktadır.

5. temel bölüm olan Kapanış ve Açılış Brezilya ve Meksika ise şeyl gazı devriminin coğrafi ilerleyişini tasvir etmektedir. Meksika'ya kadar gerçekleşen ilerleyiş bölümde ilk dikkat çeken husustur. Sadece şeyl gazı hususunda değil Meksika ekonomisi hakkında da önemli bilgilere yer verilen bölümde, siyasi yapı ve düzen hakkında da önemli detaylar yer almaktadır. Bölümde dikkat çeken önemli bir husus ise Meksika'nın ABD doğal gazını neden kullanmayı sürdüreceğine dair açıklamadır. Bölümün devamında Brezilya ele alınmaktadır ve Brezilya petrolünün artış nedeni vurgulanmaktadır. AMLO ve Bolsonaro'nun bu süreçte oynadıkları rol ve enerji politikalarına olan zıt yaklaşım açıları da vurgulanmaktadır.

6. temel bölüm Boru Hattı Savaşları başlığı ile ifade edilmiştir. Bölümde boru hatlarının bağlılığına ve bu bağlılığın arzın piyasayla buluşması için gerekliliğine vurgu yapılmaktadır. Bölüm içerisinde boru hattı karşıtlığı ve siyasi hayatta bulunduğu karşılık açıklanmaktadır. Mahkemeler ve protestocuların faaliyetleri, iklim değişikliğiyle mücadele ve en nihayetinde ABD'nin bu süreçte içeride ve dışarıdaki konumu ve algılanma şekli de incelenmektedir. Çalışmanın bu bölümünde yer verilen harita, aktarılanların görselleştirilmesi açısından son derece etkili olmaktadır. Haritanın hemen altında yer alan ve süreçteki protestolar, Greenpeace ve protesto süreci, protestocular arasında yer alan Ocasio Cortez'in daha sonraki yıllarda Kongre'ye seçilmesi gibi detay içeren satırlar konunun anlaşılabilirliğini kuvvetlendirmektedir.

7. temel bölüm Kaya Petrolü Devri başlığına sahiptir. Süreci İkinci Dünya Savaşı sonrası yıla kadar geriye giderek inceleyen bölüm, ABD'nin sadece petrol ihracatçısı olmaktan çok daha ileriye gidişini aydınlatmaktadır. Ham petrol ihracatının nasıl siyasi bir mesele içerisine çekildiği ve konunun tarafları ele alınmaktadır. Özellikle 1981 ve sonrası dönemde kamusal müzakere süreci ve oluşturduğu büyük yankı dikkat çekmektedir. Bölüm içerisinde BRIC ülkelerine ve büyümelerine de değinilmektedir. Aynı süreçte ABD'nin nasıl dünyanın üç büyük petrol devinden biri olma yolunda ilerlediğini en iyi gözler önüne seren bölümlerden birisidir.

8. temel Bölüm Jeopolitiğin Yeni Dengesi başlığı ile dikkat çekmektedir. Bölüm Rusya ile ilgili betimlemelerle başlamaktadır. ABD kaya gazı devriminin etkilerinin de görüldüğü dönemde düzenlenen ve Rusya Devlet Başkanı Putin tarafından organize edilen Sankt Peterburg Uluslararası Ekonomik Forumu ve forum sonunda gerçekleşen ve Putin tarafından tepki ile karşılandığı ifade edilen röportajdan kesitlere yer verilmektedir. Vurgulanan en önemli hususlardan bir tanesi ise enerji, jeopolitika, güvenlik ve enerjiye erişim konularının süreç içerisindeki iç içe geçmiş halidir. Ortadoğu'nun dünya petrolü açısından bir merkez teşkil etmesine atfı yapılırken diğer yandan da kaya gazı devrimi olarak tanımlanan gelişmeler zincirinin jeopolitika üzerindeki etkileri vurgulanmaktadır. Ayrıca Çin ve ABD arasında enerji konusunda rekabete dair de atıflar içeren bölümde, ABD'nin kaybettiği en büyük petrol üreticisi olma unvanını geri alışına da değinilmektedir. Bölümün sonunda yer alan ve OPEC'e de atfı yaparak yer verilen "Üç Büyükler" şeklinde ABD, Rusya ve Suudi Arabistan ilişkisini kısaca özetleyen bölüm, 2020 pandemi süreci ve beraberindeki petrol piyasası krizine de giriş niteliğinde bilgiler içermektedir.

Kitap'ın ikinci ana başlığı Rusya'nın Haritası'dır. Bölüm Rusya tarihi hakkında Çarlık ve Bolşevik devrimi konusunda önemli detaylar aktarılırken başlanmaktadır. Petrol ve gazın Rusya'nın yeniden yapılanma sürecinde oynadığı önemli role ve ekonomik değere atfı yapılan bölümde, Rusya Devlet Başkanı Putin'in sözlerine yer verilmesi konunun Rusya açısından önemiyetinin açıklanması hususunda önemli etki teşkil etmektedir. Dünya enerji piyasasındaki rolüne değinilen Rusya için aynı zamanda bu alandaki etkisinin bağımlılık olarak nitelendirilmesi ile oluşum sürecinin açıklanması Rusya'nın bugünkü konumunu daha anlaşılır kılmaktadır. Ülkenin siyasi yapısının tarih içerisindeki değişimi ve Rusya'nın enerji alanındaki hacim artışı sonucu OPEC oluşumu süreci ve bunda Rusya'nın hacmindeki artışın etkisi vurgulanmaktadır. Ancak enerji gelirlerinin siyasi süreçteki olumsuzlukları maskeleyemekteki yetersizliğine vurgu yapan Yergin ekonomiyi ayakta tutan finansal bağların kopması ifadesi ile süreci tam anlamıyla gözler önüne sermektedir. Özellikle Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin sona erdiği görüşmelere ilişkin ifadeler dikkat çekicidir. Sovyetler Birliği'nin dağılması ve petrol endüstrisinin yapısı arasındaki ilişkiye değinen Yergin, Vladimir Putin'in yaşamına ilişkin detaylar da aktarmaktadır.

10. temel bölüm olan Gaz Üzerine Krizler bölümünde Rusya ve Avrupa arasındaki gaz ticaretine odaklanılmaktadır. Söz konusu ilişkinin yönleri ve boyutlarına dair sorular ve açıklamalarla Rusya Avrupa enerji ilişkisi açıklanırken, diğer yandan da Ukrayna Rusya ilişkisine ve ABD ile olan sürece de değinilerek açıklama getirilmektedir. Ukrayna'nın bağımsız bir ülke olması ve bu süreç içerisindeki gelişmeler ile Ukrayna'nın mevcut sınırlarının tanınması, nükleer silahlar ile bu silahlardan vazgeçiş süreci bölümün en dikkat çekici satırlarını oluşturmaktadır. Doğalgaz boru hattının yine başrolde olduğu ve iki ülkeyi birbirine bağlama rolünden karşı karşıya getiren unsur olma rolüne geçişi yazar tarafından detaylıca ele alınmıştır.

Çalışmanın 11. bölümünde Enerji Güvenliği Çatışması başlığına yer verilmektedir. 2011 yılında gerçekleştirilen ve önemi büyük olan bir toplantı ile Nord Stream başkanı Gerhard Schröder, Angela Merkel ve Fransa ve Hollanda başbakanları ile AB'nin

enerji yetkilileri bir araya geldi. Bölümde bu toplantı açıklanırken Rusya'nın yeni boru hatlarının güzergahı ve sürecin nasıl ilerlediği açıklanmaktadır. Bölümde Avrupa için enerji güvenliğinin teşkil ettiği önem ve anlama vurgu yapılırken, ülkelerin donanım ve çıkar farklılıkları sebebiyle durumun zorluğu ifade edilmektedir. Avrupa'nın petrol fiyatlarına endeksli katı yapıyı değiştirme amacı, karbondan arındırma, verimlilik ve yenilenebilir enerji hamleleri de dikkat çeken konular arasında yer almaktadır. Almanya'nın bu hedefler uğrunda attığı adımlar açıklanarak, Çinli şirketlere sağlanan sübvansiyonlar dikkat çekmektedir.

12. temel bölümde Ukrayna ve Yeni Yaptırımlar başlığı altında çok önemli bir olaya değinilerek bölüm işlenmektedir. Öyle ki yeni bir soğuk savaş ifadelerine yer veren Yergin, ABD hükümeti açısından büyük önem taşıyan ve hırsızlık olarak tanımlanan Edward Snowden olayını detaylarıyla aktarmaktadır. Ukrayna'nın arada kalması yani Yergin'in tabiri ile Doğu ile Batı arasında sıkışıp kalması yepyeni bir sürecin eşiği olarak tanımlanabilir. Yazar Kiev ve AB arasındaki görüşmeleri tanımlarken, jeopolitik konulara fazla dikkat edilmeden, teknokratik bir temelde ilerletildiğini ifade etmektedir. Yergin'in enerji ve iklim sürecini incelerken aynı zamanda jeopolitika ve siyasi süreçlere dair tahlilleri yaşanan siyasi krizlerin temellerinin daha iyi anlaşılması için son derece mühimdir. Ukrayna-Rusya savaşını betimleyen Yergin kitabında bir Ukrayna haritasına yer vererek hem soğuk savaş hem de savaş ve yaptırım süreçlerine ilişkin detayları açıklamaktadır.

13. temel bölüm Petrol ve Devlet başlığı altında ele alınmaktadır. ABD, AB, Japonya ve diğer ülkelerin yaptırımları açıklanarak giriş yapılan bölümde, yaşanan ekonomik şoka ve bunlar karşısında Rusya Merkez Bankası'nın politikalarının etkilerine yer verilmektedir. Rusya'nın harcamalarını çoğunlukla ruble ile gerçekleştirmesinin ekonomik etkilerine yer verilmesi, petrol gelirlerindeki büyük düşüş ve nihayetinde devalüasyonun Rus petrol endüstrisindeki etkisi ve tüm yaşananların Rus mallarının uluslararası ticaretine yansımaları bölümün ekonomik görünüm açısından söz konusu döneme ışık tutmasını sağlamaktadır.

14. temel bölüm Direniş: Bu bölümde Nord Stream-2 süreci açıklanmaktadır. Ayrıca ABD yaptırımları ve Putin ile Clinton arasındaki karşılıklı hoşnutsuzluk süreci dikkat çeken konular içerisinde yer almaktadır. Trump'ın Rusya'ya yaklaşımı ve boru hattı güzergahının önemi ve ekonomik yeri de değinilen hususlardandır. Yine bu bölümde bir sonraki bölüm olan Doğu'ya Dönüş'e de işaret edilmektedir. Söz konusu bölümde Rusya'nın yüzünü Doğu'ya dönüşünün önemine vurgu yapılırken, Şanghay'daki müzakerelerin zorluğu ve uzunluğu tasvir edilerek, içerdiği jeopolitik mesajlar da açıklanmaktadır. Dünya'nın Kalbi olarak isimlendirilen 16. temel bölüm Rusya ve Çin arasındaki yeni doğan dostluktan yola çıkarak, Hazar Boru Hattı mücadelesini bir derbi olarak tanımlamaktadır. Nihayetinde Rusya ve Çin devlet başkanlarının kişisel bir hal alan ilişkisi ile birlikte ticari çıkarların orantısızlığına da dikkat çekmektedir.

Çin Haritası isimli ana bölüme G2 ile başlayan Yergin, öncelikle "G"leri açıklayarak sürece ve konuya hakimiyet açısından okuyucuya yol gösterici bilgilere yer vermektedir. Dünya Ticaret Örgütü uzlaşısının bozulması ve G2 olarak ifade edilen ABD ve Çin yapılanmasının da nasıl parçalandığı açıklanırken, bir yandan da dünya ekonomisindeki

değişen dengeye de değinilmektedir. Tehlikeli Sular isimli temel bölüm altında 1933'te yola çıkan Fransız donanma Kaptanı Georges Meesemaeker ile başlayan süreçten itibaren yaşanan gelişmeler açıklanmaktadır. Çin'in toprak bütünlüğü, önemli bir ticari meta olan balıklar ve Çin'in sınırlarına olan yaklaşımı detaylıca açıklanmaktadır. Üç soru isimli temel bölüm incelendiğinde, Güney Çin Denizi üzerindeki çatışma, adalar ve karasuları konularının öne çıkarıldığı görülmektedir. Gelecek Nesillerin Vizyonu-na Güvenin isimli başlık altında ekonomik büyümenin odağa alınmasının Güney Çin Denizi'ndeki alevlenmeye azaltıcı etki yaptığı ve barışın Çin'in küresel ekonomideki genişleyen rolü için önemi vurgulanmaktadır. Clinton'un konuşması ve Çin Dışişleri Bakanı Ynag Jiechi'nin tepkisi vurgulanan gelişmeler içerisinde yer almaktadır. 21. temel Bölüm olan Tarihin Rolü başlığı altında Güney Çin denizi üzerindeki çarpışma ve tarihsel süreç ele alınmaktadır. 22. temel bölüm yani Petrol ve Su Çin'in ithalatının kapsamını gözler önüne sermektedir. Çin'in enerji kullanımında fosil yakıtların hacmine vurgu yapılırken zamanla deniz yolunun sadece petrol için değil doğalgaz için de bir geçiş yolu konumunu alması açıklanmaktadır. 23. temel bölümde Çin'in Yeni Hazine Gemileri başlığı ile Güney Çin Denizi anlaşmazlığının farklı bir boyutu olan ticarete de değinilmektedir. Ticaret tarafından yola çıkılarak konteynerler konusunun ticari maliyet ve zaman açısından önemi açıklanmaktadır. Sağduyu Testi olarak isimlendirilen bölümde Yergin Güney Çin Denizi konusuna güç politikaları perspektifinde yaklaşmaktadır. Kitabın bu bölümünde yer verilen görseller ve açıklamaları okuyucunun zihninde açıklanan durum ve olayların daha net şekillenmesini sağlamaktadır. Tek Kuşak-Tek Yol başlığı okuyucuyu yeniden Sovyetler Birliği'nin dağılmasına ve jeopolitik unsurlara götürmektedir. Tek Yol olarak adlandırılan denizcilik girişimi açıklanırken, aslında nasıl da Çin donanmasının demir atacağı geniş bir liman ağı olduğu ifade edilmektedir. Çin güdümlü olarak ifade edilen küreselleşme 2.0 açıklanmaktadır ve ülkelerin buna yaklaşımları vurgulanmaktadır.

Ortadoğu'nun Haritası Bölümü Kumdaki Çizgi başlığı ile başlamaktadır. 2014 yılında internette yayılan bir videonun detayları ile Irak-Suriye sınırı konusuna dikkat çekmektedir yazar. Sykes-Picot hattı... Bölümde Sykes ve Picot isimlerinin nereden geldiğinin açıklandığı bölümde, İngiltere'nin 1915 yılından itibaren bölge ile ilgili hedeflerine atfı yapılmaktadır. Bölümde Sykes-Picot anlaşmasının ifade ettiği sınırları gösteren haritaya da yer verilmiştir. Osmanlı Devleti'ne yönelik İngiliz planlarını da ortaya koyan bu bölüm aynı zamanda Ortadoğu Petrolünün keşfini de vurgulamaktadır. İsrail ve Filistin konularının da işlendiği bölüm Mısır'ın 1967 yılındaki yenilgisinin anlatımıyla sonlanmaktadır. Takip eden bölüm İran Devrimi'ni konu almaktadır. Ortadoğu haritasındaki egemenlik mücadelesine atfı yapan yazar, Petro dolar seline açıklık getirmektedir. Dönemin siyasi gelişmeleri içerisinde enerji yapılanmasının şekillenışı ana temayı oluşturmaktadır. 28. temel bölüm Körfez'de Savaş adını taşımaktadır. ABD'nin körfeze çekilme sürecinin altındaki temel gerekçenin sadece İran Devrimi değil, Afganistan'ın işgalinin sebep olduğu şok etkisinin de payı bulunmaktadır. Bir yandan da Irak'taki gelişmeleri ele alan Yergin, Saddam Hüseyin sürecini ve petrole yaklaşımının nelere yol açtığına dair bilgileri de aktarmaktadır. 1991 yılında başlayan savaş süreci ve Batı Hükümetlerinin Saddam'ın kitle imha silahları elde etme çabası içerisinde olduğunu düşünmesi aktarılan gelişmeler içerisinde en dikkat çekicileri-

dir. Nihayetinde bölümün sonunda Saddam'ın idama mahkumiyetine ilişkin bilgiler aktarılmaktadır. Devam eden sayfalarda Bölgesel Soğuk Savaş başlığı altında İran'da yaşanan siyasi gelişmeler ve bu gelişmelere dair yaklaşımlar aktarılmaktadır. Özellikle nükleer silahlanma konusunda ABD ve Avrupa Devletleri'nin bakış açılarına değinilen bu bölümde, Tahran'daki hükümet değişikliği ve Ortak Eylem Planı konuları da yer almaktadır. İlerleyen sayfalarda Irak'ın Mücadelesi başlığı ile yeniden Saddam rejiminin düşüşü sonrası yaşanan gelişmeler açıklanmaktadır. Bölgedeki siyasi gelişmelerin ve enerji odağının savaşa iç içe yapısı yazar tarafından yorumlanmaktadır. Çatışma Bölgesi isimli bölüm Yergin tarafından Tunus'a dikkatleri çekmektedir. Gösteriler, Obama ve Mübarek görüşmesi, Libya'nın petrol ihracatçısı olma durumu ve önemi ve en nihayetinde Arap Baharı olarak ifade edilen sürecin detayları ele alınmaktadır. Bölümde dikkat çeken diğer ifadeler ise Beşar Esad ile ilgilidir. Doğu Akdeniz'in Yükselişi 32. temel bölümdür ve Yergin tarafından İsrail, İran, Gazze ile İsrail'de keşfedilen gaz sahasına dair bilgiler aktarmaktadır. Cevap isimli bölüm yazarın IŞİD'in doğuşunu tasvir etmesiyle başlamaktadır. Devam eden sayfalarda 1979 yılında Sovyet ordusunun Afganistan işgalini anlatan yazar, El Kaide ve Suriye iç savaşı konularını ve Musul saldırısını da anlatmaktadır. Orta Doğu'da yaşanan gelişmelerin uzunca anlatıldığı satırların ardından Petrol Şoku adlı bölüm ile petrol fiyatlarında yaşanan değişim ve bu değişime uyumlanma süreci vurgulanmaktadır. Söz konusu piyasa sarsıcı sürecin yazarın tabiri ile yeni jeopolitik uyumların ortaya çıkmasına neden olduğu ifade edilmektedir. BRIC petrolünden kaya petrolüne geçişi ifade eden dönemi açıklayan yazar, fiyat yükselmelerinden faydalanan ülkelere de atıf yapmaktadır. Söz konusu süreçte OPEC'in yaklaşımı da yine bu bölümde açıklanmaktadır. OPEC-ARTI ve etkilerini açıklayan Yergin, özellikle jeopolitik bir düzenleme oluşturulması etkisine dikkatleri çekmektedir.

Gelecek İçin Çalış bölümü Suudi Prens Muhammed bin Selman'ın kralın yanında yer aldığı panelin tasvir edilmesi ve detayları ile başlamaktadır. Bölümde Suudi prens hakkında detaylı bilgilere yer verilmektedir. Tahta çıkışı, 2030 vizyonunu ilanı gibi konular ele alınmaktadır. 2030 vizyonuna ilişkin detaylı bir anlatımın yer aldığı bölümde, vizyonun hedeflerine de yer verilmiştir.

Veba 36. temel bölüme ait başlıktır ve Putin'in Kral Selman'ı ziyaretinin anlatımıyla başlamaktadır. Çin'de ortaya çıkan SARS salgınına benzetilen ve daha sonra Covid-19 olarak adlandırılan pandemi süreci ismiyle de ifade edildiği üzere Veba bölümünün temel konusudur. Bu süreçte OPEC+, OPEC VE OPEC dışı ortaklarının Viyana'da düzenlediği toplantıda tüketimde düşüş konusu ele alınmaktadır. Suudiler'in OPEC+'nın kalıcı olması isteği ve Rusya'yı da içinde tutma düşüncesine atıf yapan yazar, pazar payı savaşlarının hızla küçülen bir pazarda yapılmaya başlandığına da vurgu yapmaktadır. Ayrıca söz konusu dönemde yapılan ve ABD Suudi Arabistan ve Rusya tarafından şekillendirildiği ifade edilen petrol düzenine yönelik uluslararası anlaşma da bölümün konuları içerisinde yer almaktadır.

Yol Haritası isimli bölüm kitabın beşinci ana bölümüdür. Bu ana bölümün ilk başlığı Elektrik Şarjı'dır. Söz konusu bölüm Elon Musk hakkında detaylı ve önemli bilgiler verilerek başlatılmıştır. Musk ve birlikte öğlen yemeği yediği ifade edilen mühendis-

ler Straubel ve Rosen arasındaki diyaloglara yer veren Yergin elektrikli araba sürecini açıklamaktadır. Küresel otomobil endüstrisi için bir dönüm noktası olarak nitelediği süreci Volkswagen'in elektrikli otomobil yaklaşımı Volvo ve otomotiv alanındaki firmaların bakış açıları ile bölüm devam etmektedir. ABD'nin otomobil pazarı hakkındaki bilgilerden sonra, Çin'in dünya pazarındaki artan payı ve Hindistan konuları da bölümde incelenmektedir. Yergin bu bölümde de okuyucuya aktardıklarını yansıtan görsellere çalışmasında yer vermiştir. Böylece yazılı olarak ifade edilenlerin görsel olarak okuyucuya nüfuz etmesi de sağlanmaktadır. Yol Haritası ana bölüm başlığı altında yer alan bir diğer başlık da Robota Geçiş'tir. ABD savunma bakanlığının sürücülere ihtiyaç duymayan araç geliştirme planlarıyla başlamaktadır. DARPA'ya değinen yazar, düzenlenen bir yarışma ile otomobil üreticilerinin dikkat odağı olunmasına dair detaylı bilgiler paylaşmaktadır. Ancak dönemin ekonomisi ile ilgili detayları da aktaran Yergin otomobil üreticilerinin hayatta kalma endişelerini ifade etmektedir. Akabinde sürücüsüz araba gelişmeleri ve bu araçlara ilişkin sorumluluk çerçevesi yazar tarafından ele alınmaktadır. Geleceğe Seslenmek isimli bölümde UberCab'in doğuşuyla konuya giriş yapmaktadır. ABD ile sınırlı kalmayan süreç Çin'de Didin'in kurulması ve küresel çapta bu sistemlerin yayılması ile yazar tarafından detaylandırılmaktadır. Oto Teknoloji başlığı içerisinde bir önceki bölümdeki araç çağırma sistemlerinin otomobil endüstrisine etkileri ifade edilmektedir. Otomobilin küresel yapıda bir iş oluşunu ifade eden Yergin, gelecek için ön görülerde bulunmaktadır.

Kitabın son ve 6. ana bölümü olan İklim Haritası bölümü Enerji Dönüşü başlığı ile başlamaktadır. Bu bölüm düşük karbon ve iklim değişikliği konularına değinmektedir. Enerji dönüşümünün temel nedenine vurgu yapan yazar, IPCC olarak bilinen ve Birleşmiş Milletler himayesindeki panelin periyodik raporlarının etkilerine değinmektedir. Bölümde yer alan Karbon Döngüsü görseli ve Paris'ten Önce ve Paris'ten Sonra olarak ifade edilen iki farklı siyasi dönem ifadeleri iklim krizinin geldiği noktayı vurgulamaktadır. Yeşil Anlaşmalar bölümünde iklim konusuna ilişkin aktarımlar devam etmektedir. Karbon emisyonu taahhütleri, yeşil anlaşma, net sıfır gibi birçok kavram ele alınmaktadır. Ülkelere ve bölgelere dair emisyonların yer aldığı bir görsel bölüm içerisinde yer verilmiştir. 2050 dönüşümüne yani yaklaşık olarak 30 yıllık bir sürece vurgu yapılan bölümde Coronavirüs krizi sonrası tüm bu hedeflere ne kadar bütçe kalacağı sorusu da sorulmaktadır. Yenilenebilir Manzara olarak adlandırılan 43. temel başlık enerji manzarasının ilerleyen 20 ya da 30 yıl sonra nasıl görüneceğine ilişkin bir soru ile başlamaktadır. Güneş ve rüzgâr enerjisi talebine şirketlerin yaklaşımı, bu sanayilerin tarihteki dayanakları ve büyümeleri ile geçiş süreci de ele alınan konular içerisinde yer almaktadır. Tüm bunlar açıklanırken elektrik arzının güvenilirliği ve öngörülebilirliği de sorgulanan konular içerisinde yer almaktadır. Çığır Açan Teknolojiler başlığı 44. temel bölüme aittir ve güneş ve rüzgâr enerjisinin depolanması, karbon yönetimi konuları ele alınmaktadır. 45. bölümde ise Gelişen Dünyada Enerji Dönüşümü başlığı altında enerji dönüşümünün gelişmekte olan ülkelerde farklı ülkeler için ifade ettiklerine değinilmektedir. Özellikle dünya nüfusunun önemli bir bölümünün kullandığı yakıtlar ve bunların etkilerine değinilmektedir. Modern enerjinin yetersizliği ve Hindistan'daki durum incelenerek, Hindistan'ın küresel LNG pazarındaki rolünün önemi açıklanmıştır. Değişen Karışım bölümünde Yergin geleceğin belirsizliği, yapılan ön-

görüler ve petrol üretimine ilişkin öngörülerin ve tüketim haritasının nasıl değiştiğini anlatmaktadır. Kişi başına otomobil rakamları ve sektörler göre emisyon grafiği detayları bölümün gözler önüne sermek istediği tabloyu daha anlaşılır kılmaktadır. Ayrıca petrol ve doğal gazın kullanım alanına farklı bir yönden bakarak petrokimya ürünleri için hammadde olma özelliğine de değinilmiştir. Petrol talebine ilişkin zirve öngörüler ve ne zaman zirveye ulaşacağı sorularının yanıtlanmasına dair de bölümde detaylar yer almaktadır. Tüm bu bilgiler ışığında petrol ihracatçısı ülkelerin konumuna da değinen Yergin süreci çok boyutlu olarak değerlendirmektedir.

Kitabın sonunda yer alan Çözüm Alt Üst Olan Gelecek başlığı altında yeni enerji ve jeopolitik haritanın gidişatı sorgulanmaktadır. Covid pandemisi sürecinin ekonomideki yansıması, işletmelerin durumu, işsizlik, ülkelerde yoksullaşma gibi açılardan değerlendirilirken, aynı zamanda da sosyal düzene etkilerine de değinilmiştir. Yaşanan krizin jeopolitiğe etkilerine ilişkin öngörüler aktaran Yergin, bölünmüş bir küresel topluluk ifadesi ile hem jeopolitik hem de ticari ağların aldığı hasarı gözler önüne sermektedir. Yergin kitabının sonunda bir teşekkür bölümüne yer vermiştir ve bölümden hemen sonra ise notlar, kaynaklar ve dizin yer almaktadır.

Yergin'in çalışması yeni dünya yapılanmasının hem Avrupa ve Amerika hem de Ortadoğu tarafını anlamak açısından gerek liderlerin diyalogları gerek teknolojik gelişmelerin doğuşuna dair detaylar ve gerekse de mevcut yapının nasıl değiştiği ve nasıl değişmeye devam edeceği hakkında detaylı bilgiler içermektedir. Özellikle sürecin nasıl şekillendiğinin daha net anlaşılabilmesi adına yer verilen diyaloglar ve devlet liderlerinin yaklaşımları son derece mühimdir.

Kaynakça/References

- IHS. (2012). *America's new energy future: The unconventional oil and gas revolution and the US economy. Volume 1: National economic contributions.* <https://www.uschamber.com/assets/archived/images/documents/files/AmericasNewEnergyFuture.pdf>
- Meyer, J. (2020). *Trade savings: How the shale revolution helped moderate the trade deficit.* IHS Markit Report.